

FOTO: RONALD ZAK/AP/HH

‘Verliezers van de modernisering’ staan voor machtsgreep in Oostenrijk

Politicooloog Peter Filzmaier wijt succes van rechts-populistische FPÖ vooral aan wanprestatie van gevestigde partijen

Joris Kooiman
Wenen

Presidentsverkiezingen in Oostenrijk trekken zelden de aandacht van internationale media. Klein land, met voornamelijk representatieve functie. Bovendien was de uitslag altijd voorspelbaar. Sinds de Tweede Wereldoorlog ging het presidentschap zonder uitzondering naar een kandidaat van de sociaaldemocratische SPÖ of de christendemocratische ÖVP, de twee partijen die Oostenrijk op een paar jaar na al decennialang gezamenlijk regeren.

Maar deze keer is alles anders. Peter Filzmaier, de bekendste politicooloog van het land, kreeg interviewaanvragen uit alle windstreken. Want Oostenrijk, diep verdeeld over de aanpak van de vluchtelingencrisis, staat op het punt om zondag een rechtspopulist als president te kiezen. Norbert Hofer van de FPÖ haalde in de eerste ronde ruim een derde van de stemmen binnen en neemt het straks op tegen Alexander van der Bellen, de vertegenwoordiger van de Groenen die werd gesteund door 21% van het electoraat.

De gevestigde orde was nergens te bekennen. Kandidaten van SPÖ en ÖVP werden in de eerste stemronde afgeserveerd met beschamende percentages van 11%. Kanselier Werner Faymann (SPÖ) trok zijn conclusies en is intussen

vervangen door partijgenoot Christian Kern, een buitenstaander die de regeringscoalitie nu moet redden. Maar wat als Hofer inderdaad president wordt? Filzmaier durft geen voorspelling te doen voor zondag. ‘Een derde van de kiezers is thuisgebleven in de eerste ronde. Zij bepalen wie de winnaar wordt.’

V Wat is de impact van een eventuele verkiezingszege van Hofer?
 ‘Die is op korte termijn vooral symbolisch. In Oostenrijk heeft de president weinig invloed op de dagelijkse politieke gang van zaken. Hofer heeft gedreigd de regering naar huis te sturen als de regeringscrisis voortduurt, maar met de komst van een nieuwe bondskanselier en nieuwe ministers lijkt dat dreigement van tafel. Op de langere termijn kan de president echter wel degelijk een verschil maken. Hij heeft na parlementsverkiezingen namelijk een grote invloed op de regeringsvorming en de rechtspopulisten hebben een straatlengte voorsprong in de peilingen.’

V Een Groene-kandidaat en een rechtspopulist. Waarom zijn de uitersten zo populair?
 ‘Gek genoeg heeft dat met rechts of links niet eens zo veel te maken. Het is geen ideologische strijd, eerder diepe onvrede over de zittende machthebbers. 80% van de stemmers is zwaar teleurgesteld in de regeringspartijen. Ik herhaal: 80%.’

V Waar komt die teleurstelling vandaan?
 ‘Het land wordt geregeerd door een coalitie van sociaaldemocraten en christendemocraten die eigenlijk helemaal niet willen samenwerken. Daardoor blijft al jaren, ongeacht het thema, van grote hervormingsbeloften uiteindelijk niets anders over dan een miezerig compromis. Een compromis dat vervolgens ook nog eens van beide kanten wordt bekritiseerd. De FPÖ hoeft nauwelijks oppositie te voeren, dat doet de regering zelf wel.’

V Zwalkend beleid in de vluchtelingencrisis heeft de geloofwaardigheid van de regering verder verzwakt. In hoeverre drijft het succes van Hofer op anti-immigratiesentiment?
 ‘Dat speelt bij een deel van de FPÖ-stemmers een belangrijke rol, hoewel dieper beschouwd veelal sprake is van econo-

mische en sociale angsten. Het gaat, net als elders in Europa, om verliezers van de modernisering: mensen die bang zijn om hun baan kwijt te raken aan immigranten en die vrezen dat sociale voorzieningen door de komst van vluchtelingen worden uitgehold. Nieuw is het allemaal niet; die angsten bestaan in Oostenrijk al veel langer. Maar de regering is er nooit in geslaagd een geloofwaardig antwoord te formuleren en de vluchtelingencrisis heeft de onrust verder aangewakkerd. Het probleem is dat immigratie met hulp van populistische retoriek ook thema’s heeft gegijzeld die traditioneel kernterrain van het midden waren. Onderwijs, economie, sociale voorzieningen, alles is in het teken komen te staan van immigranten.’

V Wij kennen de FPÖ vooral uit de tijd van wijlen Jörg Haider, die nog wel eens de media haalde met vergoelijkende verwijzingen naar het Derde Rijk. In hoeverre is de huidige FPÖ extreemrechts?
 ‘De partij is qua uitgangspunten niet veel veranderd. De FPÖ heeft altijd een grote nationalistische vleugel gehad en een kleinere liberale stroming. Dat is ook nu zo. Sterker nog, de nationalistenvinnen aan kracht in deze tijden van vluchtelingencrisis, groeiende eurosceptis en toenemende onzekerheid. Toch is rechts-extremistisch een te straffe kwalificatie, zeker nu de vroegere aanhang met wortels had in de nazipartij is overleden. Het is tegenwoordig een bont gezelschap. Er zijn bijvoorbeeld relatief veel FPÖ-leden die helemaal niet zo

ideologisch zijn. Mensen die een partij hebben gezocht waarin ze snel konden opklimmen. Dat gaat gemakkelijker in een partij die niet zo gevestigd is en snel groeit.’

V Hoe gaan de gevestigde partijen om met de FPÖ?
 ‘Dat is het verhaal van de dubbelmoraal. Enerzijds benadrukken SPÖ en ÖVP dat ze niets met de FPÖ te maken willen hebben. Maar tegelijkertijd hebben de christendemocraten begin deze eeuw een coalitie gevormd met de “Freiheitlichen” en regeren de sociaaldemocraten op dit moment met de FPÖ op deelstaatniveau. Dat maakt kritiek op de rechtspopulisten als waren ze “ondemocratisch” ongehoord in de ogen van veel kiezers.’

“**‘Een derde van de kiezers is thuisgebleven in de eerste ronde. Zij bepalen zondag wie de winnaar wordt’**”

Peter Filzmaier